

ПЕРЕДПЛАТА на „РУСЛАН“
виносить: в Австрії:
на цілий рік . . . . . 24 К
на пів року . . . . . 12 К
на четверть року . . . . . 6 К
на місяць . . . . . 2 К

За границею:

на цілий рік: зі щоденною ви-
силкою 7 долярів або 14 рублів;
з висилкою дієчи в тижні 6 до-
лярів або 12 рублів; з висилкою
що суботи 5 долярів або 10 руб.
Поодиноке число по 10 сотіків.

Телефон Редакції ч. 1484.

Кonto почт. щадниці ч. 98.704.

РУСЛАН

християнсько-суспільний днівник.

„Вирвеш ми очі і душу ми вираєш: а не возьмеш милості і віри не возьмеш,
бо руске ми серце і віра руска“. — З Русланових поемів М. Шашкевича.

Запутане положене.

(Δ) Коли по кілька літній завзятій боротьбі поміж рускими послами а польською більшістю краєвого сойму, що відбивала ся також величезною ненастальним безробіттям в державній раді, прийшло на останку з кінцем сегорічної весни до порозуміння поміж представниками польського кола і укр. союза в справі виборчої реформи соймової, заблісла була надія на лішні відносини в краю. На тих наконечних переговорах, довершених у Відні між представниками обох в Галичині поселених народів при участі намісника і міністра-председника, уложено вправді лише головні основи соймової виборчої реформи, які мали послужити до законодатного переведення в краєвім соймі, однак при всіх трудностях, які ще треба було поконати, можна було сподівати ся, що в соймі вайдеться потрібна більшість для переведення виборчої реформи. На весняній сесії краєвого сойму проявився спершу мирний взагалі настрій, в днівницарстві польськім і рускім з дуже малими відмінами, пробивала ся відрада, що по довголітніх спорах і завзятій, для обох народів, для краю і для всієї монархії шкідній боротьбі, засвітає красна будучина, що переведене виборчої реформи послужить помістом до тривого, мирного пожиття обох народів, що настане час успішної законодатної праці в соймі, і в державній раді, так потрібної для подвигнення краю і населення з тяжкого занепаду матеріального і господарського. Обидва представники найвищих краєвих влад вложили найліпше своє знання і всії свої сили, щоби не тільки обидвома наро-

дами так горячо бажаний мир спричинити і навіть з усуненем руских послів з палати переведе таку реформу, котра би обезпечила єї привілеї на школу широких верств народних взагалі, а руского народу зокрема. Опозиція не обчислила ся з тим, що переговорів нових не можна буде переводити і з оглядом на се, що країна вже пора держ. раду покликати до полагоди неминучих державних конечностей, а також задля того, що більшість польських сторонництв і рускі посли стоять неподільно при переведені компромісії, а на слухай нових переговорів домагання сих останніх груп були би без порівняння більші.

Тимчасом громадка подоляків, жадібних на сельські мандати рускі, під комендантою все-польськів, станула до опору проти такої реформи і нашла підпору також польських єпископів. Наслідком того положене так заострило ся, що наслідок дальніго опору опозиції нема іншого виходу, як розвязане краєвого сойму і переведене нових виборів. Зовсім зрозуміло, що в такім безвихідному положенні намісник не хоче оставати даліше на своїм становищі і, як „Gazeta Lwowska“ звіщає, вручив під час останнього побуту у Відні просібку о відставку наслідок чи розвязання, чи відрочення сойму, бо при опорі опозиції підтриманою польським єпископатом не бачить можливості переведення виборчої реформи, а без того не хоче брати на себе одвічальності за нові вибори.

Такий оборот справи впровадив зединену опозицію в незвичайні клопоти, бо від неї тепер залежить полагода переселення. Тимою представники з'єднаної опозиції поспішили до Відні, щоби вийти з фосфату, як видобути ся з сего клопотливого і трудного положення. Опозиція не обдумала наперед всіх послідовностей, до яких може довести її опір проти виборчої реформи. Передовсім прецінувало настрій в широких верствах польської і рускої суспільності що до виборчої реформи. Опозиції здавало ся, що тим способом усуне намісника а відтак приміненем lex Urbanski

вийде у Львові що дня крім неділі і руских съятів о 5 год. по полуночі. — Редакція, адміністрація і експедиція „Руслан“ при ул. Хмельовського ч. 15, II. поверх. Експедиція місцева в Агенції Соколовського ул. Ягайлонська ч. 3.

Рукописи звертається лише та попередні застороги.

Реклама лише неопечатані вільні від порта. — Оповістки звичайні приймаються по цн 20 с. від стрічки, а в „Надіслані“ 40 сot. Подяки і приватні донесення по 30 сot. від стрічки.

собом краєве переселене викликує рівночасно переселене в державній раді.

Отсії обставини спонукали отже осереднє правительство відати ся в сю справу, котрої полагода зависить від уступки опозиції. Не тільки міністер-председник і міністер просували з представниками опозиції і з польськими єпископами, котрі приїхали до Відні, але й цісар на останнім послуханню намісника і на теперішнім послуханню міністра-председника висловив бажання, щоби виборча реформа на умовленіх на компромісії основах була переведена в соймі. Чи опозиція схоче зрозуміти послідовності, до яких она може довести своє опором і чи надумає ся інакше, чи польський єпископат, розглянувшись всі обставини і цілу грову можливої боротьби з закраскою не тільки народно-політичною і суспільною, але таож віроісповідною, схоче змінити своє становище, можна що найменше сумнівати ся. Однак всі міротатні чинники повинні зірло застановити ся над сим, що не вперший раз порозуміння між польським а руским народом, розділеними справді лише паперовою стіною мало би мимо обопільних бажань переважної більшості з одної і другої сторони знов розвійтися на превелику радість російських націоналістів, на школу краю і монархії для опори малої горсти тих, котрі разом з російськими націоналістами мають ся обединені і асиміляцію Русинів, одні в користь Польщі, другі в користь московщини.

Віллі Пастор.

Смерть Юди.

Переклав з німецької мови Е. М.

(Конець.)

Тоді стежили фарисеї за Ісусом. Они знали слабу сторону Юди і жертвували ему гроши за вказане часу і місце. Гнівно відмовив Ім сего.

Але на самоті прийшла інша гадка. Чи не можна би взяти гроши і подати фальшиві вказівки? — Сейчас відкинув сю гадку. Що казав би на се Ісус! — Але гадка вертала. Ісус не мав взагалі практичного змислу. Не було би се цілком чесно, колиби так стало ся. Але чи не робив він сего для Ісуса? Чи ж не оправдує вже те саме його діла?

Став розважати можливості. Вперед немов для іграшки, з постанововою, лише уявити собі діло. Але образи уявили ставали чим раз ясніші. І чим сильніші они виринали, тим спокійнішою ставала єго совість.

Ісус, говорив, живе в хаті положеній на східній стороні Оливової гори. По заході сонця він туда з міста вітерав. Коли забаритися в місті надто довго, вітерав простісенько домів. Коли пора не пізно, перед nocheю, іде до близкого городу і остає там якийсь час сам один. Свято Пасхи недалеко. В день Пасхи певно задержить ся задля торжества довше в місті. Тоді певнісенько до городу не загляне. Коли отже —

Юда мав плян готовий.

Фарисеї мірили єго своїм острим зором,

коли присягав ся на всі съятощі, що подибають Ісуса вечером в день Пасхи в Гефсиманському городі. Не могли зміркувати брехні і виплатити гроши. Все таки зажадали від него, аби повів сам воїнів, які мали Ісуса підмити.

Згодив ся на се усліві, хотій і не було оно призначене. Могли би і гроши відібрать. Але було досить часу їх заховати. Тоді могли би, що найбільше, зганьбити і оббити.

Палахотяче съвітло смолоскипів освічувало нечисленну громадку оружжя, що пізним вечером в день Пасхи ішла до Гефсимане. Юда ішов передом. Незвичайні чувства неспокійли його. Що вчинила би ся оружна звіпочка, колиби вздріла обману? Відтак нагадав собі, що саме під сю хвилю в іх касі гроши не було, і тішівся хитро обдуманою штуковою. Веселій привів людей на місце, де Ісус звік був пересиджувати. Вже хотів оправдувати ся, та мимохіт глянув в окружі, що впевнити ся про бажаний вислід. Аж ось —

Громі! Пекло! Чи не мара се?! Що се за постать рушила ся? Пречінь не Ісус? Ні, ні! Постать обернула ся — съвітло смолоскипів ударило в очі — страшно, се Він!!!

Корч обезсилив хвилево єго владу. Відтак кинув ся Ісусові на зустріч. Хотів єго охоронити, свое жите віддати, заким би Він попав в іх руки.

Але Ісус відвернув ся від него. „Зрадник!“ сказав і більше ані слова.

Зрадник! Се слово уши єго немилосерно вразило, з жахом кинув ся в зад і в очах

єму потемніло. Гадав, що відійде від пам'яті.

Але він мусів остати съвідомим, не міг стратити рівноваги духа, в тій хвилі ні!

„Се не в Він!“ проголосив воїнам. „Се не Він! Ідім дальше. Гро там певно знайдемо. Се тільки —“

Ісус станув гордовито, і не помилувавши єго ні одним поглядом, звернув ся до воїнів. Твердим голосом вимовив два нещасні слова:

„Се я!“

Тепер пропало, усе пропало. Юда дивився на те придурковато. Як би через серпанок бачив тільки, що ученики по короткій обороні на всій стороні розбіглися, що Ісус дав себе без опору звязати і що смолоскипи вертали назад.

Відтак стратив пам'ять і глухим відгомоном ударило єго тіло об землю.

В очі очуявся. Спомини оживили ся. Скочив і як божевільний пігнав над близкій каменолом. Станув над берегом і глядів в безвиглядину глубину. Здавало ся єму, що хтось накликує єго звідтам до себе. Вже хотів скочити. Але знова єго щось задержало. Чи не міг би він свому Панові помочи?

Цілу ніч волочив ся. Раненіко, скоро на съвіт поблагословило ся, пішов до фарисеїв, від яких дістав гроши. По дорозі забрав з хати всю готівку. І ставув перед ними. Просив, молив, скавулів. Віддав гроши, нехай Гро визволять.

Съміяли ся.

Все віддасть, що має... буде єм служи-

ти..., дарамне, як невільник.. знесе все, як худоба... готов до всяких і найпідліжних послуг..

Оплювали і лишили єго. В розпуші верг за ними мошонку в грішми так сильно, що гріші розсипалися. І завив як придавлений песь, рвав волоси і утікав.

Все ще лежав Юда неповорушно на тлі. Горячка єго лица огрила грудь мерця. Юда забавляв охолоди. Божевільний підняв голову.

Хмарі розділювали ся. Ясне небо підносилося з високим склепінням над місцем засуду. Юда впав на коліна і безвиразно глядів в величаве небо, засіяне зівіздами.

Жахнув ся. Чи не гляділо на него в неба око? Око, яке знате дуже добре? — Мимоволі подивився на тіло перед собою. Крикнув і одним метом стояв на ногах. Чи жив є Ісус? Завмерлі очі гляділи на него! І сині уста дрожали... Так... отвіралі ся... шепталі... що таке?... Зра - дник?

Зрадник!!!..

Подав ся немічно взад. Нешевним, питаючим оком ще раз повів по чертах мерця: лисичі очі все були звернені на него.

Не тямив ся більше. Відгорнув верхню одіж і величими скоками гнав — з гори в долину.

Вої сторожи вітерав саме. Станув широко в поперек дороги, аби задержати незвичайного нічного гостя. Юда ударив єго пястуком у груди, а сам почвалав.

Вітер свистав об уши. І дальше.

Перша краєва електричка фабрика буджених
Франц Іхньовський

у ЛЬВОВІ ул. ЗІМОРОВИЧА ч. 1,
поручна на Великден

власного виробу безперечно найгигієнічніші і в смаку найліпші відмінні, а то: шинки, ковбаси сікани, країні, мазурскі, тирольські, віденські, відмінні і всілякі інші масарські вироби. — — —
Світовий експорт на Чехію, Моравію, Угорщину і пропі.

УЧИТЕЛЬСКА ПЛАТНА.

(Конець).

Власти шкільні признають усім молодшим силам 10 прц. платні на помешкане. Замужні учительки також мають признане 10 прц. на мешкане по 90 К від 900 К. Однак жадна з них не бачить й сотика в сего, бо рівночасно — за се, що має чоловіка — стягають її 10 прц. отже тих 90 К. Наші посли повинні сею справою рішучо займати ся.

2) Не знати, відки витворив ся такий погляд, що на селі „дешевше“ чим в місті?... Було оно колись, але не винька, бо винька на селі більша далеко доріжня чим в місті. Признають отже молодшим силам 10 прц. на помешкане, що для учительки матуристки, без кваліфікації виносить 90 К, до котрих она припеволена додоложити ще 30 К, щоби за 10 К місячно винайняти собі мешкане. В моїм селі „дешевше“ учителька не дістане помешкання. Треба би отже в начерку встановити не 10 прц., но 15 прц. на помешкане.

3) Рада шк. кр. заощаджує від винагород за управительство. Закон признає, що при 2-кл. школах винагорода за управу школи, виносить 100 К, при 3-кл.: 150 К, при 4-кл.: 200 К і т. д. Школа 1, 2, 3 або 4 кл. в дійсності числить ся після скількості затрудненіх сил учительських в даній школі; отже: де в сил учит.: 2, там *ipso facto* 2-кл. школа; де в 3 сил, там 3-кл.; де 4 сил, там 4-кл. і т. д. А мимо се Рада кр. не дає управителеві ви при тих школах жадної винагороди за управу школи.

Маємо ще „1-класові школи з пляном 2-класових“ або „1-кл. шк. з пляном 4-кл.“ і т. п., а мимо сего управитель за управу школи не дістав нічого, хоч закон се виразно постановлює. Пр. — у мене є школа 1-кл. з пляном 2-кл. школи і 5 сил учит., або *de facto* у мене є школа 4-кл.! Праця при моїй школі і канцелярія є ще більша чим при організованих 4-кл.; учимо то само, що й в місті в 4-кл. школі, а мимо сего я не маю нічого за управу, хотів нароблює ся десять раз стілько, чим має молодша сила.

Треба би отже в школах, де є запроваджені пляни 2-кл. шк., призначати управителеві 100 К за управу, бо в дійсності є се 2-кл. шк., а де в плян 4-кл. школи 200 К за управу. Коли ц. к. Рада шк. кр. ощаджує сотки тисяч на т. з. „надетатах“ і не організує їх, щоби не виплачувати понад 5.000 учителям платні стало, найже бодай признає додаток управителям, котрій за управу в дійсності їм належить ся!

4) Найбільшою однаке справою є найбільшою кривдаючи для народного учительства в „годині надобовязкові“, за котрі пластиль $\frac{1}{2}$ прц. платні і „поправа задач шкільних“. Найперше, що чоловік тих $\frac{1}{2}$ прц. за надобовязкові години не дістане, бо все інспектор увірве і кождий інспектор признає їх

Птах вічний з криком підняв ся перед ним.

І дальше.

Терпіна поранила ноги.

І дальше. Дальше.

Не бачив віякої переповни. Два рази перевернув ся. В рів, а відтак на купу каміньчиків. Але скорісенько підвів ся і чвалав далі.

І ось каменелом.

Умучений пристанув і стогін грудей замовкі.

Ноги парили. З лиця спливала каплями кров. Піт зліплував спідній одяг з тілом.

Не чув нічого. Лише туга заволоділа ним. Хотів пімстити свою зраду. Вмерти забажав, вмерти — але вмерти по християнськи. Тому чекав, аж зранена грудь успокоїться і голова противerezіть ся.

Відтак клякнув, зложив руки, і горячіше чим коли небудь, молив ся словами свого Пана.

Спокійно ставув над пронастю. Ще раз глянув в небо. Очі прослезили ся, коли розвів рамена, і не вагаючи ся, скочив у бездною.

По кількох тижнях найдено розбите тіло між камінєм. Вонь гнилі звернула увагу людей. Два злочинці поховали напів зігнілі останки.

Надвірна, 10. цвітня 1913.

не однаково, а далі, поправляючи шкільні задачі добровільно накладаю на себе тягар, до котрого я не обов'язаний! Поправа зошитів шкільних се найтяжча праца і найбільші „години надобовязкові“ для учителя. Учитель напрацювавши ся через день в класі, замість віддихнути съїжджем звоздухом, приневолений запрягати себе до поправи задач шкільних. А задачі не то ті наші задачі!

А треба знати ще, що учитель на селі має всі предмети сам, бо нема осібного учителя ні до руского, ні до польського, ні до німецького, ні до рахунків, лише один має учити всіх предметів і один поправляти усі задачі. Обчислім отже тепер в приближенні, кілько припадає на одного учителя задач і часу на поправу їх. — Беру отже себе:

Моя школа є 1. кл. з пляном 4 кл. Я учу 4 ій степень, себ то 4. кл. і маю руске, польське, німецьке і рахунки. З кожого предмету маю дати по 2 задачі у місяць, або 8 задач у місяць для кожного ученика. На 4 ступені маю 65 дітей, отже на місяць припадає на мене 8×65 задач т. є 520 задач.

На поправу одної задачі потребую я „minitum“ 5 хвиль, або 2,600 хвиль для всіх т. є 44 годин у місяць. Коли я денно маю 5 годин науки, а відтак три години приневолений відложить на канцелярію, щоби полагодити урядові справи, а ще на конференцію з молодшими силами по 3 год.: 2 рази у місяць (так вимагають від нас інспектори), — відтак відложить ще якийсь час на інформації, або таки „суперечки“ з селянами в справі шкільної, то де я поміщу тих 44 годин на поправу задач? — Але бо крім задач я маю ще поправи по 2 каліграфії, рускі, польські і німецькі — себто 390 каліграфій у місяць, а разом з задачами 520+390=910 письменних вправ! — Обчислім собі отже тепер, кілько я потребую часу на поправу майже 1000 вправ письменних і коли мені лишається час на прогулку по съїжджем звоздухом, а коли і кілько на спане, а кілько на прочитані якої ще книжки? — І то все за дармо, бо за се нема жадної винагороди! Але я взяв ту примір лише з себе яко управителя, а моя молодша сила має ще гірше, бо она учит ІІI. степень — 56 дітей, в ними пише по 8 задач і по 6 каліграфій місяць, — і є їх ІІI. степень (разом 5 годин денно) 48 дітей, а з тими пише по 3 задачі рускі, польські і рахункові отже по 9, таї ще по дві вправи в писаню — місячно! — І то все має поправити, повинна мати на се час і ще учити ся до іспиту кваліфікаційного. Чиж є совість так замучувати нас і ще не признати нам се марної винагороди за поправу зошитів? Се повинні розважити і шкільні власти і краєвий виділ а посли зволять ся наші доконечні поступати в соймі в розправі представити.

Учител.

Каса „Народний Дім в Самборі“.

Не буде розписувати ся о вартості своєї каси, бо значіння таких інституцій є загальнозвісне, а ходить лише, щоби були сумлінно ведені.

В Самборі довгий час не могли ми спромочись на свою касу, не мали відваги, гроша, людів, а в додатку була вже одна каса „Добрість“, котра згуттувала капіталі і виробила собі численну клієнтуру.

На жаль каса ся відразу опинила ся в руках сторонництва московільського і хотія довшій час мала в Надзирачії Раді для окраси бодай одного-двох з наших людей, була нам чужою, а для добродійних наших інституцій не призначила ся жадним датком.

Тепер ся каса вилучила ся навіть зі зв'язків Красного Союза. Мимо ріжких перепон спромогли ся і ми на свою касу, почин був тяжкий, однак інституція наша розвивала ся постійно з року на рік і хотія тепер належить ся до молодших інституцій, змогла в біжучім році крім дивіденди і резервових фондів дати досить значні датки для наших інституцій.

Товариство, удержуюче Захоронку, котрою завідує СС. Служебниці, одержало 100 К, Тов. Шкільна Поміч 100 К, Тов. Педагогічне для дівочого інститута 100 К, Тов. св. Петра і Павла, Просвіта, Торгова Школа і другі рівнож значні підмоги.

Тисяч корон підмог для ріжких товариств є найкращим доказом живучості сего товариства і то в роді так тяжким, а в до-

датку, що коли не має ся ще дешевого кредиту, призначеного Банком красним.

Коли возьмемо і се під увагу, що каса збирає фонди на будову свого дому в Самборі, в котрім могли би ся примістити всі інституції, зрозумімо єї значні і вагу.

Тому в обов'язком кожного съїжджемом Українця підомагати сю інституцію, вкладати до неї свої щадності, приступати в члени, бож влучності сила.

Кілько то наших кріпітів містить ся по чужих нам касах, в котрих не паде нам для наших інституцій ані сотик? Коли би так бодай части з них примістили в свої каси, причинись би ся до її розросту і без своєї школи чистий зиск припав би для наших цілій!

Просимо домагати ся „Руслана“ по всіх реставраціях, каварнях, торговлях і приєднувати нам нових передплатників в кругах своїх знакомих.

Пересилене в краєвій політиці.

„Gazeta Lwowska“ приносить таку телеграму з Відня: П. намісник др. Бобжинський подав ся до відставки на місце, чи рішення правителства випаде за розв'язанням, чи за відроченням сому.

Вручивши свою відставку вийшов намісник др. Бобжинський до Львова, щоби не брати участі в переговорах, які тепер веде осереднє правительство і щоби не вилівати на них свою присутності.

З поінформованих кругів зачувати, що становище намісника не буде обсаджене, намісництвом буде управліти вісший урядник. Др. Бобжинський заявив, що під підяївм усієм не буде переводити нових виборів до сому.

Цісар на послуханю перед кількома днями дав до пізнання наміснику, що бажає собі оконечно полагоди виборчої реформи.

Таке саме становище заняв також і на недільнім послуханю предсідника міністрів і повторив своє домагання, висловивши бажання порозуміння з опозицією і епископами.

Віддаючи настрої правительствах кругів „N. W. Tagblatt“ доносить, що на послуханю гр. Штіріка у цісаря головним предметом розмови була справа соймової виборчої реформи. Цісар мав висловити бажання, щоби ся реформа була тепер полагоджена, тож цісар дуже симпатично витас вісши проби поновного навязання компромісів переговорів.

Згадують ся, що правительство зробить патік на польських епископів, щоби своє становище в справі виборчої реформи змодіфікували.

Правителственні круги згадують ся, що нові соймові наради зачнуть ся знова раз по рускім Великодні. Коли б се не стало ся, тоді сойм мусів би бути розвязаний. Бо коли — кажуть правительственные круги — Галичині буде кипіти виборча борба до сому, то тоді се не може бути бесіди про належне функціонування парламенту.

Падене виборчої реформи може спричинити міністерствальну кріз, а дальше наражує ся в сей спосіб край на проволоку в одержанню фінансової помочі, дуже потрібної для уздовжлення фінансів галицького бюджету.

Польські епископи без перестанку конфрують з предсідником гр. Штіріком, міністром Гусареком і з всеполяками та подоляками. Се має бути примірна безпартійність. Польські владики на чолі опозиції проти сторонництва польської більшості.

До сих вісток додати би ще одну, подану в „Poln. Nachr.“, що подоляки форсують на намісниківське крісло кн. Павла Сапігу.

3 балканського видна.

Відповідь балканських держав вручено вчера по полуничним заступникам великоріджа в. Суїських. Суїські просить великоріджа, щоби влучено в посередництво засаду про мирне від-

шкодоване, а також заявляють, що приймають посередництво великоріджа. Застерігають собі лише протягом переговорів пороблене відповідних єнесків при рішенні справи Егейських островів і остаточнім управильненю границь Тракії і цілі Альбанії.

„Vossische Zeitung“ доносить з Петербурга, що підписане мирових прелімінарів наступило вчера вечером. Згоджено ся на трактиську границю, справу островів полищено великоріджа, а відповідь фінансовий комісії в Парижі.

Ультімат великоріджа.

З Катаро звіщають: Вчера висадив австрійський торпедовець „Die Möve“ французького офіцера на сушу в Катаро, який сейчас удався з листом від англійського командуючого адмірала до чорногорського правителства. В сім листі вислав австрійський адмірал ультімат до чорногорського правителства з заявкою, що коли Чорногора сейчас не забере свого війска з під Скодри і не покине дальнюю борбу, то флот великоріджа висадиться на сушу військо і обсадить ними Антіварі, Дульцінью і Сан Джіовані ді Медуа. Згодгують ся, що Чорногора не сповнить сего домагання, бо військо рішучо не хоче рушити ся з під кріпости.

Після наспівішів до Відня вістій, чорногорський генерал Мартінович наміряв виконати „останній приступ на Тарабош. Запросив вже навіть на се видовище дописів часописів з Цетинії (!!!). Бомбардоване Скодри вже вже від передвчера дуже інтензивне. Серби беруть участь в борбі, перебрані в чорногорські однострої, прислані недавно Росією.

лікарі бюлетинів. „Corriere de Italia“ доносить, що стан сил Св. Отця є добрий і правляє ся в міру принимання більшої скількості поживи. Св. Отець хотів би занятися вже справами Церкви, але на се не годяться лікарі. За два, три дні буде міг встати Св. Отець з ліжка, однак про повне подужане буде можна говорити щойно за 12 днів. Вчера була також в Ватикані родива Св. Отця і паралельно з ним, донесено, що

— **Нова управа руского театру.** З нинішнім днем перейшов руский театр під безпосередню управу „Рускої Бесіди“, бо п. Стадник, немає відповідної кваліфікації, якій відповідають артистами

ючи відіїде попередя, ані між своїми артистами, ані у суспільноти, ані від „Рускої Бесіди“ уступив з директури перед часом. Дня 24. с. м. минає речинець вношень подавъ о посаду директора. Хто ним вістане, годі предвидіти, бо кандидатів є немало.

— Вислів недовірія для послів кн. Чарторийського і д-ра Козловського ухвалило велике віче виборців їх округа в Ярославі дня 18. с. м. По рефератах д-ра Стакури і д-ра Цегельського, на внесок д-ра Станька заявилися вічевики (між ними й Мазури) за компромісовою виборчою реформою, а обом послам Ярославської землі висловлено повне недовірі та погорду. Треба пригадати, що також послови Ценському на вічу в Заліщиках висказано повне недовірі.

— Що є з послом Королем? „Галичанивъ“ потішав ся, що Король не „измѣнилъ русско му дѣлу“, а „Нове Слово“ на основі найав- тентичнійших інформацій з „Народного Ко- мітету“ заявляє, що посол Король таки зго- лосив ся до українського клубу о принятії в члени. Посол Король, сидячи на двох стільцях, всею знає, а мовчить...

— Педагогія всепольського народного учителя в Улашківцях. Ще не прошуміла звісна подія славного Грайса, а вже нова появилася в особі другого всепольського педагога Шаламкевича. Сей сівач всепольськості „на кресах“ ми-нувся з покликанем. Від часу його побуту в Улашківцях настав загальний перестрах між родичами і то не безпідставний, бо Шаламкевич не перебирає в середниках. Конечно буком старається влати просьбіту не в розум і серце, але на шкіру руских і то виключно руских дітей. Нічого проте дивного, що кождий батько з правдивим страхом висилає свою дитину до школи, боячи ся чи не верне звідтам калікою. Та не довго треба було чекати. Недавно тому зацепив в ушах мальчика вісімлітнього Мирона Сінькевича, Шаламкевич свою систему педагогічну, що дитина тижнями не могла діткнути ся голови. Дня 14. цвітня с. р. побив знов п. Шаламкевич Антона Солтиса сина Михайла так немило-серно, що шість великих знаків закіплених кровю на плечах, показує наглядно, як страшною мусить бути наука для дитини під таким жерстоким педагогом, як Шаламкевич. Розуміється, що протести родичів нічого не помогають. Коли мати Антона в школі хотіла розпитати ся, за що тобі дитину так побито, одержала таку відповідь: „Шуруй, мені так хотіло ся“. „Quousque tandem“ питамо Раду шк. кр. масмо терпіти таких Шаламкевичів в Улашківцях? Чи масмо наші діти висилати на се, щоби вертали з школи з синяками, та щоби опісля каліки в дома годувати? — Однозначно в родичів.

— Двобої в німецькім війску. Перед трома днями вели ся наради в берлінськім парламенті над справою двобоїв. По дискусії установлено осібну парламентарну комісію, которая має подрібно заняти ся цею справою. Міністер війни предложив величезний матеріал на доказ, що старання цісаря і військових властей, щоби зменшити случаї двобоїв у війску, увінчалися успіхом. Міністер війни ствердив, що від 1907. р., в котрім вийшов цісарський приказ у тій справі, оцінка офіцирських кругів в справі двобоїв змінила ся. Тепер в німецькім війску може служити противник двобоїв, не наражений на димісію або прикорости зі стороною своїх товаришів.

— Вибух бомби. В Голоску під Львовом на-
сипали два ученики огородничої школи до-
бляшаної скриночки коло 150 грамів стріль-
ного пороху і якогось іншого вибухового ма-
теріалу. Однак під час фабрикації вибухла ся
бомба. Наслідки були страшні. Вся кімната,
в якій повстав вибух, зовсім знищена, а в су-
сідних кімватах повилітали вікна і двері. Най-
страшнішими однак були наслідки вибуху
для обох „фабрикантів“. Оба покалічили ся
страшно куснями бляги. Раненим уділила пер-
шої помочі ратункова поготова.

— Страйк в Бельгії. Після вістій з промислових осередків, страйкове положене не змінилося. В Ля Рувієре утікли 2 жовніри флямандинського полка, а стріляючи до патрулі, яка гнала за ними, убили одного жовніра. Утікачів доси ще не зловлено. До страйку прилучилися ще вчера шліфарі діамантів в Антверпії. В Леодії маніфестувало 15.000 страйкарів.

доцтво. Всі учасниці курсу складають при зголошенню 2 К титулом жертви на Кружок.

— **Письменний іспит** (клавізурний) кандидатів на учителів середніх шкіл відбуде ся у Львові дня 8. і 9. мая, а кандидаток на наукительки середніх шкіл і ліцеїв дня 10. і 13. мая почім безпосередно наступлять устні іспити. Кандидати і кандидатки повинні повідомити дирекцію іспитової комісії устно або письменно найпізнійше до 2. мая і подати точно предмети, котрі входять в склад цього іспиту.

— **Переписка Адміністрації.** Впр. о. 1в. II. в Довг. Заплачено за II. чвертьрік 1913. Дякуємо.

КУБОМО.

КОЗАЧЧИНА

(Rawita Gawroński: Sicze zaporoskie,
Biblioteka Warszawska, za лютий 1913).

Рідко котре питане історичне накоїло стільки непорозумінь і похибок, як питане про козаччину, а сі непорозуміння і похибки повинні бути ще одною осторогою, що — в історії все треба виходити від явищ життя, щоденного життя, що правда лежить оттут же під рукою, а не кудись далеко поза життям, що — она, ся правда, все близка, проста і ясна лише не треба її затемнювати й відсувати — упередженнями, нехітю, пристрастию, злобою днія.

Вже самі козаки глядали для своїх початків якогось незвичайного виясненя, а не оглядали ся за історичними обставинами свого власного краю: виводили себе від Козар Хазарів... А тимчасом вистарчало подивитися до старих, і то не дуже старих грамот: а то — поглядіти добре і в переданю історичнім, та не 'мішаючи': пізнішого случайного, вибікового з — тим, що було основою життя. Другі знов хотіли бачити в козаках утікаючих підданих селян, не зважаючи на те, що доси заховалися многі — премногі грамоти дотикаючі утікших підданих, а ані одна з них не дотичить козаків, що — козак (в тому значенню) справді „не здав пана з віка“ (знати лиш короля і його заступників: воєводу та старосту, і свою старшину), що самі козаки все дуже рішучо і обережно відділяли себе від підданих селян, і хиба може в часах Хмельницького настало тут деяке, часом замішане (та й то треба се ще добр провірити!)? Вже Длугош каже, що утікші піддані під іменем козаків (*sub nomine cosacorum*) нападають на своїх бувших панів, і се съвідоцтво Длугоша сподіяло може ціле отсе непорозумінє, але козаки самі все як найточнійші відмічували свою особисту волю, волю споконвічну, оперту на такійже службі воєнній, як шляхта (*militia*).
Но

Ну, і чи можливо ж, щоб „утікшим під даним“ (замісць відставити їх, як се робив Хмельницький, в підданство) власти державні королівські, виставляли купецькі і промислові привилеї, щоб старости мали їх під своїм доглядом і командою, побирали від них оплати, і т. д.? Щоби сі козаки спокійно діглюдали своїх розлогих уходів, займалися спокійно великим промислом, вели на величезних просторах степів — під доглядом опікою держави — інтенсивне рільне господарство?... А жили при тім вигідно й достатні так, як се ще з живої традиції, а може і власного погляду описав в повісті „Wernyhora“ — Чайковський?

Неправда, щоб яка небудь „Січ“ була колись чимось — de jure — окремим від прочої козаччини. Бували стежах розвої, правда, допускалися їх може часом і січовики (се ще треба би точні доказати!) — — то тоді, при таких розвоїх ціла справа опинювалася завсігди (хіб що не стало покривденого!) в руках старости воєводи (гетьмана — опісля), коли не в руках самого короля в Варшаві, де покривдженний заносив дуже енергічно жалобу і домагався слідства і правди.

Лицар-козак НІКОЛИ розбоєм н
займався, а колиб висмково, в якісн
случаю, хтось се доказав, то з цілою пе
вностю було тих розбоїв, навіть за Хмельн
ищини, в десятеро, коли не сотеро менш
ніж щиріх „шляхтоцьких“ (Łoziński: Prz
wem i lewem, і т. і. і т. і.). Козаків —
за чужі провини — ніяк винувати **не можна**
Доказати треба, доказати **кождий сп**у
чай зокрема! доказати, кілько то коза
ків, де, коли було караних горлом за розбо

Походи Сагайдачного, і подібні, були в ійною.
не розбоем.

Була мім козаками — голота, була
й між шляхтою (*nobilis impossessio-*
natus, alias holota, але — *nobilis!*).
Така голота, нетяги, збідні, як їх описав
на пр. Качковський в повісті „Olbrachtwi гу-
серзе“, часом і очайдухи неясного сумнівого
походження, глядали плаченої воєнної служби,
на пр. у цісаря Рудольфа II. (за дозволом
короля!!), але коли гр. Лассота хотів, щоб
они взяли з собою в ласні коні, козаки від-
повіли, що мусять дістати коні від ці-
саря, бо їх коні потрібні для хо-
зяй-
ства.

Польський педагог XVI. століття, Глічнер Скряжетуский, що видав 1568 р. (рік перед унією люблинською) книжечку про виховання, промовляє в єм своїм творі проти виховання в дома, przez bakałarzów, бо молодіж так хована подібна до черепахи, bestyi błotnej, на- томісць молодіж хована прилюдно — podobna jest kozactwu, czyli żołnierstwu, z ludzi ucz- ciwych a z wołałanych ziożone mu (zawołany=фаховий), które na polach Podola i Ukrainy dzień i noc za chrześciąjan- stwo żywicie nadstawia...

Чи ж диво, що до такої козацької служби затягалася і „młodz szlachecka“, що насе козацтво покладали свої надії визначні мужі державні, сенатори, епископи, королі (як се признає і Равіта Гавроно-скій)? Хто винен, що надії їх не здійснилися, що козацтво таки справді в дечім зміялося і занепало, де глядати — розбою і рабівництва?! Але глядати спокійно, чесно, з грамотами в руці, відділяти точно, що до чого належить, а що — ні

Козаковане — було воєнною службою на
степах, „козак“ став ся навіть окремою на-
звою окремого півпанцирного узброєння, до-
кінної і пішої служби разом
(щось як драгони опісля), по козацки узбро-
ювано нераз опісля і підданих, і всяких чу-
жинців затязців. Але головно займалися ко-
закованем і були козаками (поневолі, для обо-
рони границь держави і обороні своїх уходів,
як колись *milites limitanei*, византійські акри-
ти, селянки старонімецьких мархій, в Австрії —
„військове пограничне“, в Росії — козаччини
амурска і др.) — т, що їх мабудь ще Витовт
приписав до пограничних зам-
ків (опісля Олельковичі). Говорять про них
і називають їх козаками старі люстрації,
назва приняла ся ще мабуть за татарског
панування, бо само слово козак — турске (лег-
ко узброєний воїн).

На організації козацких громад і дру-
жин слідний дуже виразний вплив міско-
ї організації німецької: скрізь на Поділлю
ще за Кориятовичів, бачимо раду (Rath)
отаманів (Hauptmann ; гетьман — взятий вже
з польського), на козацькім судівництві слідни-
теж вплив німецького міського права, так, я-
внов на пізнійшій організації полковій видні-
вплив з одної сторони давної організації
княжої (п'ялькъ киевъскій), а з другої —
нової ческо-польської старостиньскої.
Січи-ж були мабуть — бодай в основі, в по-
чатках — у мисними гарнізонами зложе-
ними з людий, визначуваних погра-
ничними оселлями для оборони границі (вка-
зав на се, маб. вперше, Каманів*).

Треба би обробити верстви населеня У

*) До таких же, як козаччина, „темних” справ нашої історії належать і братства. Правда про них лежить доволі близько при кождій церкві, при кождім монастирі (на заході) велися братські книги — книги братів і сестер, що старалися з доброї волі про потреби церкви чи монастиря, що їх опісля згадувано в молитвах (кти і спірі і созадателі); такі книги ведуться часто й доси. Датками сих братів і сестер приносами і грішми, заосмотрювано, під доділом духовенства, бідних, бідних громад, або бідних — що на богослуження сходили самі

(було се продовжене старих братських обідів а г а п е). Братчики і сестри могли й самі збудувати церков чи монастир і бували коляторами. Коли ж духовенства у нас, в XIII до XV. в., не стало, взяли такі братства ще більші обовязки на себе, а патріархи, за вваженням архимандрий, робили деякі такі братства ставропигіяльними. В збірниках жерел є частані виємки з списів таких конфратерній монастирських обр. лат. (на пр. в „Monumenta Poloniae“).

країни, Поділя, Волиня так, як обробив сі верстри на Руси Галицькій — Линничено, треба би обробити точно уставну грамоту київської землі по уступленю Олельковичів. І не можна ніяк мішати з козаками — утікаючих підданих, давних — бродників, та всяких, всяких інших степних „авантюристів“ (!).

І передане щось варта: а передане рівна лицарство козацьке від давендана з лицарством подвижників Божих, а авантюристами рабівниками ніколи они не були.

В. Коцюбекий.

Олександр Барвінський.

Спомини з МОГО ЖИТЯ.

23. Вибори до держ. ради і моя кандидатура з Тернопільщини. Вандрівка рускої академ. молодежі на Поділю і моя та Тернопільців в ній участі.

(Дальше).

Вість про заборону вечерниць розійшлася листавкою по місті серед громадно пріїжжих гостей і вразила всіх велими немило та-ким дивним пояснюванням і примінюванням закона, та викликала всілякі здогади. Комітет вандрівки оповістив був у „Ділі“ в ч. 78. в 28. и. ст. липця цілу програму вечерниць, котрі мали відбути ся в ріжких перестанках вандрівки, а всі ті вечерниці названі в оповіщенні програмі, виходили не з почиву вандрівної молодежі а з почину місцевих комітетів і товариств, котрі про все те повідомляли дотичні староства. Що сі вечерниці слідували дев'ять дні, се була річ після духа закона зовсім случайна, а участь в тих вечерницях вандрівної молодежі не давала ніякої основи вважати їх „рядом представлених“, на котрі треба би було окремого дозволу. На основі такого розуміння закона вислава „Руска Бесіда“ тернопільська зараз телеграму до намісництва, а вандрівна молодіж рівночасно широку телеграму до міністра-предсідника гр. Таффе, в котрій після пояснення справи висловлено засторогу проти такої загальній заборони і підтягнання академічної молодежі вандрівної під поняття вандрівної театральної трупи і просила о знесені забороні. І справі перед вечером насіннє телеграфічний дозвіл на вечерниці в Тернополі, а наслідком того зворушені уми вихомірились і всі зрадили, що усунено всякі перепони гарно задуманому і приготовленому ділу. Замкова сally наповнилась інтелігенцією, міщенами і селянами.

Які вражіні віднесли візані на вечерницях а також учасники академічної вандрівки, вказує звіт поданий опісля одним з вандрівників в „Ділі“ (чч. 83—102, 1885), на доказ сего вражіння подаю кілька вівімок.

„Розпочав ся вечер, пише сей учасник вандрівки. На естраду виступив п. Ол. Барвінський, принятій гучними оплесками. Повітавши гостей, розказав популярним способом, чудовим прегарним язиком про життя Ніколо Костомарова¹⁾ виложив і підібре-го заслуги в науці і літературі. Півгодинного его відчуття вислухали всі з повною увагою. Хто слідав при тім поведені гостей-селян, той пересвідчив ся, чого стоять сі численні читальні по цілій Тернопільщині. Тут же з відрадою ми бачили, як поважно слухали селяни викладу проф. Барвінського, як радісно при-нимали благодатну духову поживу.

„По викладі представила ся зрітелям чудова картина. На подію виступив хор жіночий під проводом п-ні Барвінської і відспівав „Молитву руских дітей“ Верніволов (Конисько-го) в музику Лисенка: „Боже великий єдиний, Русь-Україну храни!“ Молитва ся відспівана з повною ерудицією зрушала всіх дуже глубоко. Тернопіль погостив нас тим, чого у нас досі не бувало: рускі дівчата під проводом п-ні Барвінської виступили і помолилися прилюдно за долю і волю народу. Як їх провідниця, так і весь хор (12 осіб) всі були в прекрасних народних строях; дивиш ся і очий не можеш відворити. В хорі виступив красний цвіт Поділя: три панни Крушельницькі²⁾, дві Навроцькі³⁾, дві Чубатівні⁴⁾, панни Дроздовска, Студинська⁵⁾, Заріцка і Чемеринська. Все, що було в салі, з невисказаною

розкошою поглядало на сю красу Поділя, а коли роздались по салі ніжні, любі звуки „Молитви“, — праведна дрож проймали кожде серце: стілько съятого чутя вішли дівочі серця в слова і звуки своєї „Молитви“. Безперечно і сим разом п-ні Барвінська положила велику заслугу. Нема такого вечера, в ко-трім би достойна наша подвижниця не взяла живої участі. Хвала за се її, провідниці! Хвала і руским співачкам-щебетушкам славного Поділя! Моліте ся! Ваша пісня стане псалмом, покликом для руского народу за долю-волю народну!..“

А доповненням сего вражіння викликаного „Молитвою“ було виступлене денисівського хору. „Як хор дівчат, пише сей звітник, був мило несподіванко для зібраної публіки, так хор денисівський своїм співом напував душу відродко і надію, що незавадом по при-міру денисівських словів вісімкою славну руску пісню всюди в вашій країні. Нам лише треба більше таких труженників, яким являється о. Витошинський.“ І справді за прикладом Денисова пішло богато наших сіл, місточок і міст та позаснували у себе співачки дружини по Поділю і по цілім краю, а се вельми причинило ся до розбудження і поширення народної съвідомості в широких верствах рускої суспільності. „Руска Бесіда“ в Тернополі оцінювала належно єї труди о. Витошинського і іменувала его тоді своїм по-чесним членом.

Костомарівські вечерниці устроїні „Рускою Бесідою“ і філією товариства „Просвіта“ при участі академічної молодежі і денисівського хору зробили глибоке враження на всіх учасників, а коли розходилися в одуванчевлем, довго ще гомоніли в душі усіх звуки твору Н. Вахнянина „Наша жіль“ і єї останні слова: „Ми не дамо ся — нас більше тут!“ Вельми оживлена забава в комнатах „Рускої Бесіди“, на котрій подільські красавиці явилися всі майже в гарних народних строях немов розкішні цвіти прикрасили салю „Рус. Бесіди“, закінчила сей памятний в житію Тернопільщини день.

(Дальше буде).

¹⁾ Виклад сей непечатаний в Календарі товариства „Просвіта“ на р. 1886 „Микола Костомарів“ стор. 51—58.

²⁾ Йосифа (нині п-ні Бандрівська), Олена (нині п-ні Охримовичева Володимирова і славновісіна п. Сальомея; ³⁾ одна з них п-ні Заріхтова; ⁴⁾ одна з них п-ні Стакевичева; ⁵⁾ нині п-ні Слюзорова.

Телеграми

з дні 22. цвітня.

Рим. Сьв. Отець перевів між супокійно. Горячки нема. Поліщущен триває дальше.

Віден. Прибули ту кр. маршалок гр. Голуховський і гр. Пінінський.

Віден. (ТКБ). На запрошені предсідника міністрів явилися вчера в президії міської ради ческі послі: Форст, Крамар, Постечка і Вісковски на нараду в справі уможливлення сесії ческого сойму з обмеженою програмою. Присутній був також міністер внутрішніх справ бар. Гайнольд. Премієр подав широко причини політичної і фінансової натури, які приневолюють правительство до скликання та-кої сесії і до шукання контакту зі сторонництвами в тій справі. По довгій дискусії, яка відтак вивязала ся, заявили послі, що застовляють ся над внесками правительства і по-дадуть їх своїм партійним товарищам.

Віден. (ТКБ). „W. Ztg.“ оголосує іменоване варха з Кльостернайбург, Фридриха Піфля, віденським архієпископом.

Білгород. (ТКБ). На зборах купців домагалися учасники прискорення бойкоту австрійських і угорських товарів. Купці відперли заміт віденських дневників що до невдачності, при чим ствердили, що все сповняли свої зобов'язання супроти доставців з монархії.

Битом. (ТКБ). З причини страйкового руху в тутешнім вуглевім окрузі, не стануло вчера до прапр. 25.000 гірняків.

Прага. (ТКБ). Отвorenо тут межинародну виставу самоходів.

Чудові образи кисти арт. мал. п. О. Куриласа.

І. Пречиста Діва — Мати Руского краю.

ІІ. Ісус Христос — небесний Учитель.

Сі чудові образи (одинокі на народних мотивах) вийшли вірно після оригіналів у всіх природних красах.

Ціна за пару оправлених образів:

в рамках дубових з опакованем К 20— місця К 3

” золотих ” 24— К 4

” маґнів ” 28— К 4

” спеціальних ” 34— К 5

Висилає за поспішатою або на раті: „M. Крим-

вецький, Львів. Ринок ч. 10.

520(Х)

!!! Свій до свого !!!

Перший Український Висилковий Дім
Музичних Струментів

ОРКАН

у Львові, ул. Тиха ч. 1.

поруча по найдешевших цінах: скрипки
баси, цитри, флети, кларнети, труби, бубни
і т. д. та закладає цілі сокільські, січові,
читальні й школіні струнні або дуті
оркестри ва всякий склад.

Цінник даром.

Олександр Барвінський.

Спомини з МОГО ЖИТЯ.

Перша частина (Образки з громадянського і письменського розвитку Русинів в 60-их рр XIX ст. (з додатком переписки Ст. Новакови-ча, М. Лисинка і П. Куліша, з 10 портретами і двома картинаами) вийшли вже як №. 87—91 Загальна Бібліотека.

Можна набути в Накладні Я. О. Нєнштайна в Коломиї, або в Книгарії Н. Товариства ім. Шевченка у Львові.

Ціна брошурованого примірника 1 К 50 сот

” оправного примірника 1 К 80 сот

Поручаємо книжку: O. Стефан Білинський „Матеріалістичний съвітогляд в кругах шкільної молодежі, его причини і наслідки“.

Ціна 50 сот. (поштова оплата 5 сот.) Набувати можна в книгарні Наук. Товариства у Львові, Ринок 10, або у автора, катехита гімназії в Жовкові.

Чистий дохід на „Ювілейчу Захоронку“ м. о. Маркіяна Шашкевича в Яворові.

Рух зелізничних поїздів

обов'язуючий з днем 1. мая 1912 р. після часу середньо-європейського.

Замітка. Поїзди поспішні означені грубим друком. Години нічні від 600 рано означені підчеркнені чисел мініутових.

Візігз зі Львова

з головного двірца:

До Кракова: 12:35, 8:40, 8:22, 8:35, 2:45, 3:45*

5:46†, 6:05, 7:00, 7:30, 11:40

* до Ряпіва,
† до Міпани.

До Підволочиська: 6:10, 10:35, 2:27, 2:50†, 8:40

11:13
† до Красного.

До Черновець: 2:50, 6:10, 9:15, 9:37, 2:25, 3:05*

6:28†, 7:58*, 11:00
* до Станіславова. †, до Коломиї. * до Ходорова кожого попередного дня перед неділею і съвятим.

До Стрия: 6:00, 7:30, 1:45, 6:00, 11:25

До Самбора: 6:58, 9:05, 3:50, 10:56

До Сокала: 7:35, 2:21, 8:00, 11:35*

* до Рави рускої (лише в неділі).

До Яворова: 8:40, 5:45

До Підгаєць: 5:55, 4:53

До Стоянова: 7:55, 6:00

з двірца „Львів-Підзамче“:

До Підволочиська: 6:25, 10:55, 2:42, 3:07†,

9:01, 11:30
† до Красного.

До Підгаєць: 6:09, 1:21*, 5:15, 10:40\$.

* лише до Винник. \$ до Винник лише в суботу і неділю.